Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

De kennis van de federale logica en van de bevoegdheden en het beleid van de Vlaamse overheid: een verklaringsmodel [1]

door Jaak BILLIET

Gewoon hoogleraar aan de Katholieke Universiteit Leuven en promotor van het ISPO

Bart CAMBRE

Onderzoeker aan het ISPO aan de Katholieke Universiteit Leuven

en Marc SWYNGEDOUW

Hoofddocent aan de Katholieke Universiteit Brussel en onderzoeksdirecteur van het ISPO

Inleiding

In het voorjaar van 1995 werd in een representatieve toevalssteekproef van 710 Vlamingen tussen 18 en 75 jaar gepeild naar de kennis van de federale logica en van het beleid en de bevoegdheden van de Vlaamse overheid, en naar de houding tegenover de informatiecampagne van deze overheid. Deze studie, een zogenaamde nulpeiling, ging vooraf aan een intensieve campagne waarin de Vlaamse overheid zichzelf en haar bevoegdheden kenbaar maakte aan de burgers. [2] Een jaar later, in mei-juni 1996 werd gepeild naar het effect van de gevoerde campagne. Daarbij werd gebruik gemaakt van een gesimuleerd test-retest ontwerp met enerzijds een panelsteekproef van 532 respondenten uit de nulpeiling en anderzijds een nieuwe toevalssteekproef van 455 respondenten die naar achtergrondkenmerken niet statistisch verschilde van de eerste steekproef. [3] Opnieuw werden dezelfde en gelijkaardige vragen over politieke kennis gesteld. Bovendien werden enkele politieke houdingen en oriëntaties gemeten.

In deze studie wordt, gebruikmakend van de gecombineerde steekproef van 987 observaties uit het vervolgonderzoek, onderzocht door welke factoren de door ons gemeten aspecten van politieke kennis bevorderd of afgeremd worden. Dit gebeurde reeds met de gegevens uit de nulpeiling waar met behulp van zes predictoren 77% van de variantie van de latente variabele 'politieke kennis' verklaard kon worden. [4] In het vervolgonderzoek naar de effecten werden echter meer variabelen gemeten zodat het mogelijk is om na te gaan of enerzijds de gegeven verklaring stabiel is en anderzijds of een nog fijner inzicht kan verworven worden dank zij de bijkomende informatie uit een grotere steekproef.

Eerst wordt kort ingegaan op bestaande theoretische verklaringsmodellen voor politieke kennis. Vervolgens wordt het meetmodel voorgesteld waarin de geldigheid en de meetkwaliteit van de gebruikte variabelen wordt onderzocht. Daarna bespreken we het geteste structureel verklaringsmodel. Deze studie sluit af met

---

1 De gegevens van deze studie zijn gebaseerd op het cross-sectioneel en het panelonderzoek dat in 1995 en in 1996 werd uitgevoerd in opdracht van de Vlaamse Overheid.

2 B. CAMBRÉ, J. BILLIET en M. SWYNGEDOUW, *De kennis van de Vlamingen en hun houding tegenover informatiecampagnes van de Vlaamse Overheid*. Leuven, ISPO, 1995

3 B. CAMBRÉ, J. BILLIET en M. SWYNGEDOUW, *De kennis van de Vlamingen en hun houding tegenover de Vlaamse Overheid*, Leuven, ISPO, 1996, pp. 9-15.

4 J. BILLIET and B. CAMBRÉ, *Social Capital, Active Membership in Voluntary Associations and Some Aspects of Political Participation: a Case Study*. Paper presented at the ESF Conference on Social Capital, Milan, October 3-6, 1996, 20 p.

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

enkele beschouwingen over de maatschappelijke relevantie van onze bevindingen over de aspecten van politieke kennis die onderzocht werden.

I. Politieke kennis: theoretische verklaringsmodellen

De goed geïnformeerde burger bekleedt een centrale plaats in de meeste normatieve modellen over democratie. Berelson e.a. verwoorden dit als volgt in hun bekend werk over stemgedrag en opinievorming: "In a democracy, the citizen is supposed to know what the issues are, what their history is, what the relevant facts are, what alternatives are proposed, what the party stands for, what the likely consequences are" [5] Het wordt zelfs gesuggereerd dat elke burger kennis moet hebben van de structuur, de principes en het functioneren van de instituties om zijn democratische rechten en plichten te kunnen begrijpen en uitoefenen. [6] Deze opvatting staat natuurlijk in scherp contrast met de resultaten uit het empirisch onderzoek van anderen [7] en van onszelf. [8] Maar dat betekent niet dat men zich als overheid daar moet bij neerleggen. Het verhogen van de kennis van de burgers is van belang voor het democratisch functioneren van een samenleving. Kennis helpt de burger om tot juiste inzichten te komen en om vanuit zijn of haar waardenbetrokkenheid en belangen de juiste keuzen te maken. Kennis is immers een vorm van macht, het is een kans om meer greep te krijgen op maatschappelijke gebeurtenissen en situaties.

Politieke kennis, en bijgevolg ook de kans om de daaraan verbonden macht en invloed te laten gelden, is niet uniform verdeeld binnen de bevolking. Via empirisch onderzoek wordt gepoogd om de verschillen inzake politieke kennis te verklaren. Dit onderzoek heeft uitgewezen dat politieke kennis sterk samenhangt met sociale-achtergrondkenmerken zoals opleiding, sekse en leeftijd [9] en met belangstelling voor politiek en *mediagebruik*. [10] Wittebrood stelde een complex theoretisch model van politieke kennis voor dat, naast enkele verschillen, een grote overeenkomst vertoont met het empirisch model dat wij gevonden hebben in de steekproef van de nulpeiling.

In dit model wordt verondersteld dat sommige sociale kenmerken zoals opleiding, sekse en leeftijd rechtstreeks of onrechtstreeks een effect hebben op de politieke kennis. Vanzelfsprekend speelt het genoten onderwijs hierbij een door-

---

5 B. BERELSON, P.F. LAZARSFELD, W.N. McPHEE, *Voting: a Study of Opinion Formation in a Presidential Campaign*. Chicago, The University of Chicago Press, 1954.

6 K. WITTEBROOD, Het politieke-kennisniveau van de Nederlandse burger. *Acta Politica*, 1992, vol. 27, nr. 2, 135-159.

7 B. MADDENS, W. DEWACHTER, Politieke kennis. In: M. SWYNGEDOUW, J. BILLIET, A. CARTON, R. BEERTEN (eds.), *Kiezen is verliezen. Onderzoek naar de politieke opvattingen van de Vlamingen*. Leuven, Acco, 1993, pp. 131-146; K. WITTEBROOD, *op. cit.*, p. 136.

8 B. CAMBRÉ, J. BILLIET, M. SWYNGEDOUW, *op. cit.*

9 B. BERELSON, P.F. LAZARSFELD, W.N. McPHEE, *op. cit.* S.E. BENNETT, *Apathy in America, 1960-1984: Causes & Consequences of Citizen Political Indifference*. New York, Transnational Publishers, Inc., 1986; K. WITTEBROOD, *op. cit.*

10 S.E. BENNETT, L. BENNETT, Out of sight, out of mind: American's knowledge of party control of the House of Representatives, 1960-1984. *Political Research Quarterly*, 1993, vol. 46, nr. 1, pp. 97-80; M.D. Condra, The link between need for cognition and political interest, involvement, and media usage. *Psychology*, 1992, vol. 29, nr. 3-4, pp. 13-18; K. WITTEBROOD, *op. cit.;* B. CAMBRÉ, J. BILLIET, M. SWYNGEDOUW, *op. cit.*

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

slaggevende rol. Hoger opgeleiden kennen meer en ze hebben ook een grotere belangstelling voor politiek.

FIGUUR I

Schematisch overzicht van de verwachte relaties met betrekking tot kennis

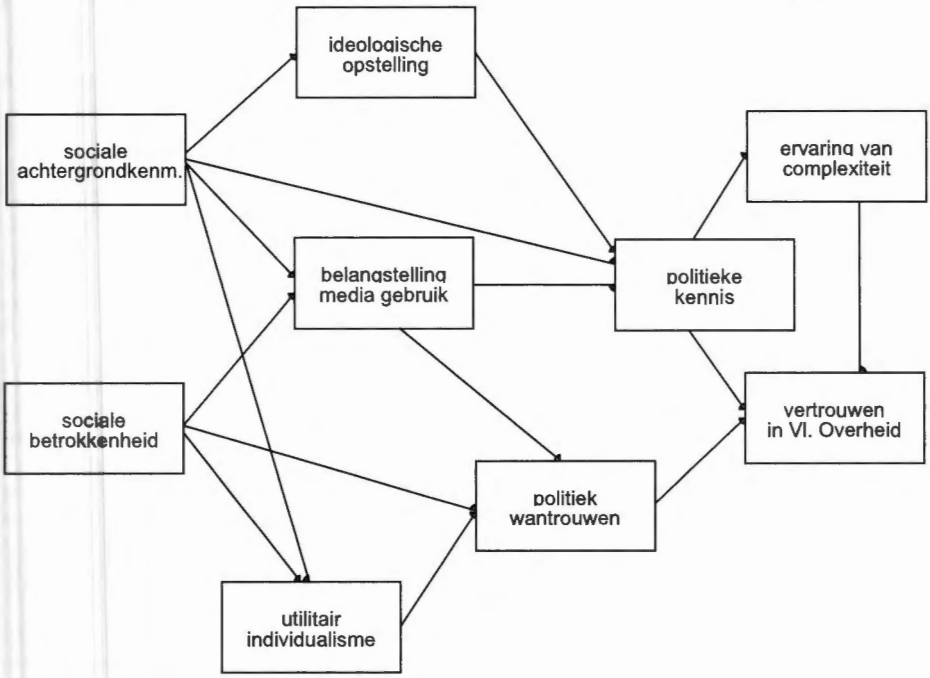

Naarmate men ouder is heeft men meer ervaring met het politiek systeem. Uit vorig onderzoek blijkt dat de relatie tussen leeftijd en politieke kennis onrechtstreeks verloopt omwille van de grotere belangstelling binnen de oudere generaties voor de bevraagde politieke thema's. In de oudere generaties wordt meer het politiek nieuws in de dagbladen gevolgd dan dit in de jongere generaties het geval is.

In tegenstelling tot Wittebrood hadden wij in ons model een variabele 'sociale participatie' opgenomen. Dit werd gemeten via vragen over de betrokkenheid bij sociale organisaties. Deze factor bleek onrechtstreeks een gunstig maar matig effect te hebben op de politieke kennis. [11] De verwachte onrechtstreekse relatie tussen de maatschappelijke betrokkenheid, gemeten via lidmaatschap van sociale organisaties, en politieke kennis steunt op een stevige traditie binnen het politiek onderzoek waarin gevonden werd dat de betrokkenheid bij vrijwilligersor-

11 J. BILLIET en B. CAMBRÉ, *op. cit.*

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

ganisaties gunstig is voor het ontwikkelen van allerhande politieke vaardigheden. [12]

De belangstelling voor politiek wordt in de studies over politieke kennis in verband gebracht met het mediagebruik. Het gebruik van de media heeft echter niet zomaar een gunstig effect op politieke kennis. Voorwaarde hierbij is dat er reeds een bestaande belangstelling is waardoor precies de behoefte aan informatie bestaat. [13] In het model van Wittebrood, evenals in ons model op basis van de nulpeiling, neemt het mediagebruik met het oog op het verwerven van politieke informatie sterk toe naarmate men een grotere belangstelling heeft voor politiek. Wij vonden echter, in tegenstelling tot Wittebrood, naast de belangstelling voor politiek geen bijkomend effect meer van het mediagebruik op de politieke kennis. Overigens moet aangestipt worden dat op niveau van de empirische metingen de belangstelling en (politiek) mediagebruik moeilijk te scheiden zijn.

Politieke belangstelling hangt samen met politiek vertrouwen, maar het is zeer de vraag of politiek vertrouwen rechtstreeks gunstig is voor politieke kennisverwerving. Het valt moeilijk theoretisch vooraf te voorspellen of meer politieke kennis het vertrouwen doet toenemen ofwel omgekeerd, dat meer vertrouwen tot betere kennis leidt. Men zou zich zelfs kunnen voorstellen dat meer kennis soms tot meer wantrouwen aanleiding geeft. In het model van Wittebrood evenals in het door ons geteste model in de nulpeiling heeft het vertrouwen in de politiek geen direct effect op de kennis. Politiek vertrouwen werd echter verschillend geoperationaliseerd. Bij Wittebrood heeft *politiek zelfvertrouwen*, het gevoel dat politieke zaken beïnvloedbaar zijn, onrechtstreeks een gunstige invloed op politieke kennis omdat dit zelfvertrouwen de belangstelling in politiek doet toenemen. [14] In het model dat in de nulpeiling bij de data paste ging het *gebrek* aan politieke belangstelling samen met *wantrouwen in de politiek*; maar dit laatste had geen effect op de politieke kennis. Het door ons geteste model suggereert dat het vertrouwen in de politiek zou afnemen naarmate de belangstelling in de politiek afneemt.

Wat de ideologische opstelling aangaat die in het model van Wittebrood eveneens een rol speelt, zou men in het kader van voorliggende studie over de kennis van de Vlaamse Overheid kunnen verwachten dat deze kennis toeneemt naarmate men meer uitgeproken voorstander is voor meer autonomie van Vlaanderen.

Aangezien in het onderzoek van 1996 enkele bijkomende schalen werden opgenomen kunen we in deze studie nog een stap verder gaan. Bijkomend werden immers de houding tegenover de Vlaamse Overheid en de zogenaamde ervaring van complexiteit gemeten. Dit laatste drukt het gevoel uit dat de wereld steeds complexer en minder inzichtelijk wordt. Men kan zich voorstellen dat het voor de modale burger sinds de staatshervorming er niet eenvoudiger op geworden

---

12 Zie S. Verba and N. Nie, *Participation in America: Political Democracy and Social Equality*, (New York, 1972); S. Verba, K.L. Schlozman, and H.E. Brady, *Voice and equality: civic voluntarism in American politics* (Harvard University Press, Cambridge, Mass., 1997; M.E. Olsen, Social Participation and Voting Turnout: a Multivariate Analysis, *American Sociological Review*, 1972, vol. 37, pp. 317-333; G. Moyser and G. Parry, *Voluntary Associations and Democratic Participation in Britain*. Paper prepared for delivery at The Joint Sessions of Workshops, European Consortium for Political Research, Oslo, March 29 - April 3, 1996, 27 p.

13 MILBRAITH, L.W. *Political Participation: How and Why do People get Involved in Politics.* Chicago, Rand McNally, 1965, p. 22.

14 K. WITTEBROOD, *op.cit.*, pp. 135-154.

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

is. Deze twee houdingen, de ervaring van complexiteit en het beeld over de Vlaamse Overheid, kunnen o.i. beschouwd worden als gevolgen van het gebrek aan kennis. Wie weinig kennis heeft over de bevoegdheden en het beleid van de Vlaamse Overheid zal dit vlugger als een complex en ondoorzichtig gegeven ervaren en zal vlugger geneigd zijn om zich negatief op te stellen: onbekend maakt immers onbemind. [15] Wij verwachten anderzijds dat het vertrouwen in de Vlaamse Overheid beïnvloed wordt door het meer algemeen politiek vertrouwen dat reeds werd vermeld. Het ene straalt af op het andere omdat de burgers vermoedelijk moeilijk onderscheid kunnen maken tussen de niveau's.

Tenslotte werd in het onderzoek van 1996 ook het zogenaamde utilitair individualisme gemeten. We kunnen verwachten dat burgers die de neiging hebben om vooral het eigen belang vooraan te plaatsen, minder belangstelling hebben voor het reilen en zeilen van de samenleving, en dus ook minder kennis bezitten. Daar utilitair individualistisch geöriënteerde burgers gemakkelijk zullen aannemen dat iedereen op de eerste plaats de eigen belangen nastreeft, dus ook de politici, kan men verwachten dat utilitair individualisme en politiek wantrouwen hand in hand gaan. [16] Het model dat wij ons voorstellen ziet er derhalve uit als in Figuur I.

In dit schema ligt de focus niet alleen op de factoren die bepalend zijn voor het verwerven van politieke kennis. Er wordt ook gewezen op de mogelijke implicaties van een gebrekkige politieke kennis. Het gebrek aan kennis kan op termijn samengaan met een gebrek aan vertrouwen in de overheid en met de ervaring dat het allemaal veel te ingewikkeld is om er nog iets van te begrijpen. In zo'n toestand kunnen de burgers gemakkelijk aangesproken worden door de, soms terechte maar ook soms ten onrechte, negatieve informatie over het reilen en zeilen in de politiek, waarbij ingewikkelde situaties sterk vereenvoudigd en eenzijdig worden voorgesteld. We zullen nu stap voor stap onderzoeken in hoever dit model past bij de gegevens die werden verzameld onder 987 Vlamingen.

II. Verklarende factoren met betrekking tot de kennis: het meetmodel

In deze sectie wordt een overzicht gegeven van de verschillende indicatoren die gebruikt werden om de theoretische concepten te meten. De indicatoren voor de verschillende samengestelde variabelen werden getest met een meetmodel waarin de relaties tussen de indicatoren en de achterliggende concepten gespecificeerd zijn, alsmede de onderlinge relaties tussen de concepten. Om de betrouwbaarheid en geldigheid van de metingen te evalueren werd gebruik gemaakt van het computerprogramma LISREL 8. [17]

---

15 Zie bijvoorbeeld: G. DIERICKX, C. GIJSELINCKX en P. THIJSSEN, Culturele deprivatie en politieke aliënatie: een tussentijds rapport. *Res Publica*, 1996, nr. 3-4, p. 634.

16 Zie hiervoor J. BILLIET, M. SWYNGEDOUW en R. BEERTEN, *De houding van de kiezer tegenover politiek fatsoen*, Buletin 1996/26 van het ISPO, 1996, pp. 23-24.

17 K. JÖRESKOG and D. SÖRBOM, *New Features in LISREL 8*. Scientific Software International, 1993.

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

Opleiding, geslacht, leeftijd en lidmaatschap van sociale organisaties

Dat de OPLEIDING van invloed is op de kennis behoeft hier geen verdere commentaar. Zoals voorheen wordt de genoten opleiding gemeten met een ordinale variabele die varieert van lager onderwijs tot hoger onderwijs. Verscheidene categorieën van deze variabele werden samengenomen om een optimale ordinale schaal te krijgen. Zo'n 47% van de respondenten heeft geen diploma van het hoger secundair onderwijs, de overigen (53%) hebben het secundair onderwijs voltooid. Ongeveer 30% heeft een diploma van het hoger onderwijs.

Reeds in het eerste deel van deze studie werd gevonden dat er nog steeds een verschil is tussen mannen en vrouwen wat de politieke kennis aangaat. Wat het kenmerk SEKSE aangaat zijn er in de steekproef evenveel mannen als vrouwen. De kennis hangt ook samen met de leeftijd (LEEFTIJD) of met het behoren tot generaties. Emprisch kunnen wij echter generatie- en leeftijdseffecten niet onderscheiden.

Er werd gevraagd naar het lidmaatschap van elf soorten organisaties. Telkens werd onderscheid gemaakt tussen actief lid, passief lid, vroeger lid en geen lid. Uit een exploratieve factoralyse bleek dat het al of niet actueel lidmaatschap van een politieke vereniging, een wijk of buurtcomité, een vereniging die zich inzet voor de lotsverbetering van anderen, en een beroepsvereniging (vakbond enz...) samen een achterliggende factor vormden. Met behulp van deze indicatoren werd een schaal geconstrueerd die de mate van maatschappelijke betrokkenheid (betrokkenheid bij verenigingen) weergeeft (SOCORG). Zo'n 60% van de respondenten is geen lid van zulke verenigingen, de overige 40% variëren in mate van betrokkenheid.

Politieke belangstelling en gebruik van de media

In de literatuur worden deze twee kenmerken vaak door elkaar gebruikt. Men meet politieke interesse ondermeer door vragen over het volgen van het politieke nieuws in de media te stellen. Zo gebeurde ook hier. Er werden vragen gesteld over het lezen van politiek nieuws in de krant, het discussiëren over politiek, anderen overtuigen van z'n mening en het volgen van het politiek nieuws op de radio en/of televisie. Daarnaast werden ook vragen gesteld over het lezen van binnenlands en buitenlands politiek nieuws in de kranten. De items over het volgen van rubrieken over binnenlandse (INF1) en buitenlandse (INF2) politieke en sociaal-economische onderwerpen in de kranten vormen samen met de vraag over de frequentie van lezen van politiek nieuws in de krant (INF3) één latente factor (INFORM) (zie het meetmodel in Tabel I). De overige indicatoren voor politieke belangstelling, met name de vragen over het discussieren over politiek, het volgen van politieke uitzendingen op radio en/of televisie, en het volgen van verkiezingsuitzendingen vormen enerzijds geen betrouwbare achterliggende variabele en laden anderzijds heel wat zwakker op de vermelde latente variabele INFORM zodat we deze indicatoren niet mee opnemen in de meting voor politieke belangstelling. In deze studie wordt de politieke belangstelling bijgevolg uitsluitend gemeten via het volgen van politieke berichten in de kranten. Om die reden wordt gebruik gemaakt van de benaming 'INFORM' in plaats van 'belangstelling'.

De vragen over het lezen van nieuwsberichten over misdaden, rampen, ongevallen, rechtbanken (N1), bekende Vlamingen (N2) en streeknieuws (N3) daarentegen vormen wel een afzonderlijke achterliggende variabele (NIEUWTJES).

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

Deze twee variabelen, INFORM en NIEUWTJES staan in relatie tot elkaar maar hun effect op politieke kennis is sterk verschillend. Het ene meet de politieke belangstelling, het andere blijkbaar helemaal niet.

Politiek vertrouwen of wantrouwen

Het politiek wantrouwen vormt een deel van de zogenaamde politieke aliënatie, met name de zogenaamde output dimensie. [18] Politieke aliënatie heeft betrekking op enerzijds een gevoel van machteloosheid, gemeten met uitspraken over o.m. de zinloosheid van het stemmen, en anderzijds op wantrouwen in de politiek. Dit laatste kan diffuus of specifiek zijn. [19] Het wantrouwen werd in deze studie gemeten met uitspraken over het niet nakomen van beloftes vanwege de politieke partijen (W1), over hun gebrek aan interesse voor de mening van de burgers (W2) en over de geringe luisterbereidheid van politici (W3). Deze drie items werden behouden in het meetmodel voor de dimensie van specifiek wantrouwen (WANTROUW). [20]

Beeld van de Vlaamse Overheid

In het onderzoek werden drie sets van uitspraken opgenomen over de Vlaamse eigenheid, de Vlaamse Overheid en het Vlaams Parlement. Deze sets van items vormen inderdaad drie aparte schalen waarbij alleen de uitspraken over de Vlaamse Overheid een samenhang vertonen met de kennis. Om die reden wordt hier enkel deze houding besproken. Het gaat hier weliswaar om zes items, maar slechts drie van de vier negatief verwoorde items vormen een betrouwbare schaal die meet in hoever de ondervraagden een negatief beeld hebben van de Vlaamse Overheid (NEG_BEELD). De respondenten die hoog scoren op deze variabele associeren de Vlaamse Overheid met bureacratie (NB1), met geld en macht (NB2), en ze zijn bovendien van oordeel dat die overheid ver van hen staat (NB3). De positieve items vormen geen aparte latente variabele. Nogal wat Vlamingen (35% tot 47%) blijken die negatieve beelden over de Vlaamse Overheid te beamen, maar nog meer zijn van mening (rond 55%) dat de Vlaamse Overheid dichter bij de mensen staat dan de Federale Overheid en dat er meer kansen tot ontwikkeling en vooruitgang zijn voor Vlaanderen. [21]

---

18 Zie: G. DIERICKX en P. THIJSSEN, Politieke efficiëntie in Vlaanderen: een verkennende analyse. In: M. Swyngedouw, J. Billiet, A. Carton, R. Beerten (eds.), *Kiezen is verliezen. Onderzoek naar de politieke opvattingen van de Vlamingen*. Leuven: Acco, 1993, p. 197. G. DIERICKX, C. GIJSELINCKX en P. THIJSSEN, *op.cit.*, pp. 632-633. Zie eveneens: A.M. AISH en K. G. JÖRESKOG, A Panel Model for Political Efficacy and Responsiveness: an Application of LISREL 7 with Weighted Least squares. *Quality and Quantity*, 1990, 24, pp. 405-426.

19 G. DIERICKX en P. THIJSSEN, *art. cit.*, p. 187.

20 Drie positief verwoorde items over politieke aliënatie vormen een aparte minder betrouwbaar gemeten dimensie. Er zijn aanwijzingen dat de tweede factor een methode factor en geen inhoudelijke factor is. Drie positieve en drie negatieve items kunnen gebruikt worden om te controleren voor zgn. volgzaamheid. Zie hiervoor J. BILLIET and J. McKEE MCCLENDON, *On the Identification of Acquiescence in Balanced Sets of Items, Using a Structural Equation Approach*. Paper presented a at the 20th Biennial Conference of the Society for Multivariate Analysis in the Behavioral Sciences, Barcelona, July 9-11, 1996.

21 Ook bij deze items speelt waarschijnlijk een tendens van beamen. Dit wordt in een aparte methodologische studie onderzocht.

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

Complexiteit van de samenleving

Om het gevoel van complexiteit van de samenleving te meten werden vijf uitspraken voorgelegd. Uit de test van het meetmodel (zie Tabel I) blijkt dat vooral de eerste twee uitspraken en in mindere mate de derde goede indicatoren zijn voor dit concept (COMPLEX). Deze variabele heeft duidelijk betrekking op het gevoel dat alles te ingewikkeld geworden is omdat er te veel informatie op de mensen afkomt. Dit blijkt uit de twee sterkste indicatoren die uitdrukken dat men soms niet meer weet wat te doen omdat alles zo ingewikkeld geworden is (C1) en dat men op de duur niets meer begrijpt omwille van de overvloed aan informatie (C2). De variabele drukt ook het gevoel uit van "niet meer mee te kunnen" (derde item C3), maar dat is secundair. De twee overige, positief geformuleerde, items in de vragenlijst zijn geen betrouwbare indicatoren voor dit concept.

Autonomie voor Vlaanderen

De houding tegenover de Vlaamse autonomie werd gemeten door twee vragen, enerzijds over de splitsing van de sociale zekerheid (A1) en anderzijds over een volledige eigen fiscaliteit (A2) voor Vlaanderen. De antwoordschalen varieerden van 1 (helemaal Vlaams) naar 7 (helemaal Belgisch), maar ze werden omgekeerd zodat de hoge scores op de latente variabele (AUTONOM) betrekking hebben op meer autonomie.

Het utilitair individualisme

Men kan verwachten dat belangstelling voor wat er in de samenleving gebeurt, samenhangt met de mate waarin men zich op de samenleving en op anderen betrokken voelt. Daarom werden twee sets items opgenomen met betrekking tot het zogenaamde utilitair individualisme [22] en de spanning tussen inzet voor de samenleving en individuele vrijheid. Elke poging om met deze twee sets van items een bipolaire schaal te vormen met extreem individualisme aan het ene uiteinde en extreme gemeenschapszin aan het andere, is mislukt. Meer zelfs, de items over gemeenschapszin versus vrijheid meten op zich reeds twee concepten: de neiging om boven alles z'n eigen zin door te drijven en het laten primeren van plichten en verantwoordelijkheden tegenover de samenleving boven de eigen wensen. Deze twee dimensies hangen niet of weinig samen met politieke kennis. Om die reden worden deze concepten niet in het model opgenomen.

Dit utilitair individualisme daarentegen hangt zoals verwacht wel samen met de politieke kennis. Dit individualisme drukt een oriëntatie uit die gericht is op het primordiaal nastreven van het persoonlijk succes (IND1) en het eigen plezier (IND2). De utilitair individualisten zijn bovendien van oordeel dat de mens op de eerste plaats voor zichzelf moet zorgen en zijn belangen verdedigen (IND3). Het concept (INDIVID) wordt adequaat gemeten met deze drie items.

De kennis van enkele termen, van de structuren, en van het beleid en de bevoegdheden van de Vlaamse Overheid

22 R.N. BELLAH, R. MADSEN, W.M. SULLIVAN, A. SWIDLER, S. TIPTON, *Habits of the Heart*. New York, Harper & Row, 1985.

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

Zoals in het eerste deel van het rapport worden aan de hand van de vele vragen die werden gesteld over de federale logica en het beleid en de bevoegdheden van de Vlaamse Overheid betrouwbare schalen geconstrueerd (zie de Bijlage voor de samenstelling). De scores op deze schalen zijn te vergelijken met punten die men kan behalen op een examen.

De eerste schaal wordt gevormd door een aantal open vragen die de kennis van een aantal concepten met betrekking tot Vlaamse instellingen meten, met name vragen over de betekenis van het concept 'Federale Overheid' (v32), de samenstelling van de Vlaamse Regering (v33), de betekenis van een decreet (v37_2), de betekenis van de term 'Vlaamse Overheid' (v76), de betekenis van 'V.D.A.B.' en 'O.V.A.M.' (v82). De juiste en bijna juiste antwoorden werden opgeteld en zo werd de variabele (JUIST96) geconstrueerd (gemiddelde score: 3.33 op 10). De tweede schaal wordt gevormd door een aantal uitspraken over de bevoegdheden van de Vlaamse Overheid (v80). De respondenten dienden voor een aantal materies (zie Bijlage) de bevoegde overheid aan te duiden (BEVOEGD96) (gemiddelde score 4.75 op 10). De derde schaal bevat een aantal uitspraken over het beleid van de Vlaamse Regering (v83). De uitspraken werden aangepast aan de nieuwe situatie sinds de nieuw gevormde regering in 1995. De respondenten dienden elke uitspraak als juist of fout te beoordelen (BELEID96) (gemiddelde score 4.72 op 10). De vierde schaal tenslotte bevat een aantal uitspraken over de staatsstructuren (v84) die eveneens beoordeeld dienden te worden (STRUCT96) (gemiddelde score 2.82 op 10).

Elk van deze vier sets vormt een metrische schaal die het aantal correcte antwoorden weergeeft. Deze vier schalen blijken echter onderling sterk samen te hangen. Ze vormen één achterliggende latente kennisvariabele (zie Tabel I). Hiermee beschikken we over een krachtig meetinstrument dat de kennis van de Vlamingen meet (KENNIS).

Het meetmodel [23]

In Tabel I wordt het volledige meetmodel voorgesteld. Zoals aangegeven werd dit getest met behulp van LISREL 8. In de rijen staan de geobserveerde variabelen terwijl de ladingen in de kolommen betrekking hebben op niet gemeten latente variabelen die door de geobserveerde indicatoren geïndiceerd worden. De factorladingen drukken uit hoe sterk elke indicator bepaald wordt door de achterliggende variabele. De ladingen kunnen waarden aannemen tussen −1 en +1. Hoe groter in absolute waarde (dichter bij 1) des te meer de indicator het achterliggend concept representeert. De items met de hoogste ladingen dragen het

23 De schattingen gebeuren hier op basis van een Pearson Product Moment covariantiematrix en Maximum Likelihood-schattingen. De ervaring leert dat de resultaten meestal voldoende robuust zijn voor afwijkingen van de assumpties met betrekking tot het meetniveau (ordinaal in plaats van interval) en de verdeling (meestal niet normaal verdeeld) (zie G. COENDERS, W. SARIS, Categorization and Measurement Quality. The Choice Between Pearson and Polychoric Correlations. In M. AKOS, W. SARIS, *The Multitrait-Multimethod Approach to Evaluate Measurement Instruments*. Budapest, Eötvös University Press, 1995, pp. 125-144.). De door Jöreskog voorgestelde methode waarbij polychorische correlaties berekend worden en waarbij een gewogen kleinste kwadraten schattingsmethode wordt toegepast was niet mogelijk met LISREL 8 omwille van het groot aantal variabelen (46) in het structureel model. Zie: K. JÖRESKOG, New Developments in LISREL. Analysis of Ordinal Variables using Polychoric Correlations and Weighted Least Squares, *Quality and Quantity*, (1994), 24, pp. 387-404.

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

meest bij tot de betekenis van de latente variabelen. Alle concepten worden, op twee uitzonderingen na, uitsluitend gemeten door de indicatoren die geacht worden het concept te vertegenwoordigen. De uitzonderingen zijn trouwens verklaarbaar en deze kruisladingen zijn gering. Zo heeft het concept INFORM (politiek mediagebruik) een licht effect op het volgen van streeknieuws en heeft het concept COMPLEX (ervaring van complexiteit in de samenleving) een licht negatief effect op de geobserveerde variabele "volgen van buitenlands nieuws".

Deze R^2-waarden in de rechter kolom geven aan welke proportie variantie in elke indicator bepaald wordt door de latente variabele(n) in het meetmodel. Aangezien de meest indicatoren slechts door één geïdentificeerde achterliggend variabele bepaald worden, gaat het hier meestal om het kwadraat van de factorlading van elke indicator. Het residu (complement tot 1) duidt aan in hoever de indicator bepaald wordt door niet geïdentificeerde variabelen of door het toeval (error-variantie). De meeste indicatoren zijn voldoende betrouwbaar en bijna elk concept is gemeten door minstens een paar goede indicatoren.

De fit-indices geven informatie over de kwaliteit van het meetmodel. De Chi-kwadraat mag niet veel groter zijn dan twee keer het aantal vrijheidsgraden. Dat is hier het geval. Ook de 'Root Mean Square of Approximation' (RMSEA) (lage waarde), de daarbij horende p-waarde voor 'close fit' en de aangepaste 'Goodness of Fit Index' (dicht bij 1) duiden op een adequaat meetmodel. Belangrijker nog is dat vrijwel alle indicatoren zich gedragen zoals theoretisch werd verwacht. [24] We zijn nu klaar om het inhoudelijk structureel model te bekijken. Waardoor wordt de kennis bepaald en hoe goed kunnen we de variatie in de kennis voorspellen met onze variabelen?

24 K.A. BOLLEN, J.S. LONG, Tests for Structural Equation Models. *Sociological Methods and Research*, 1992, vol. 21, nr. 2, pp. 123-131.

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

TABEL I

Meetmodel voor acht concepten (factorladingen, correlaties tussen latente variabelen en fit-indices).

geobserveerde variabelen	*Factorladingen (volledig gestandaardiseerd)*								
	KENNIS	*INFORM*	*NIEUWTJES*	*COMPLEX*	*WANTROUW*	*AUTONOM*	*INDIVID*	*NEG_ BEELD*	R^2
BEVOEGD96	.74								.55
BELEID96	.65								.42
STRUCT96	77								.59
JUIST96	.69								.48
INF1		.79							.63
INF2		.95		-.13					.90
INF3		.83							.74
N1			.86						.74
N2			.76						.58
N3		.16	.77						.70
C1				.83					.68
C2				.77					.59
C3				.56					.32
W1					.70				.49
W2					.80				.64
W3					.55				.30
A1						.77			.60
A2						1.0			1.0
IND1							.61		.37
IND2							.77		.59
IND3							.76		.58
NB1								.50	.25
NB2								.81	.66
NB3								.82	.66

	correlaties tussen de latente variabelen							
variabelen	KENNIS	INFORM	NIEUWTJES	COMPLEX	WANTROUW	AUTONOM	INDIVID	NEG_ BEELD
KENNIS	1							
INFORM	.56	1						
NIEUWTJES	-.15	.38	1					
COMPLEX	-.43	-.19	.12	1				
WANTROUW	-.36	-.29	0	.38	1			
AUTONOM	.22	.09	0	-.09	0	1		
INDIVID	-.36	-.20	.14	.24	.27	0	1	
NEG_ BEELD	-.38	-.28	0	.30	.56	-.11	.26	1

Chi-square = 348.65; Df = 227; RMSEA =.025; p-value for close fit = 1.0; AGFI =.95; N = 880

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

III. Een verklaringsmodel voor politieke kennis

We zijn nu in staat om het theoretisch vooropgestelde model te testen met onze latente concepten en de achtergrondvariabelen zoals de opleiding, sekse, leeftijd en lidmaatschap. Het model is verder uitgewerkt en de variabelen die in Figuur I nog samen in blokken gegroepeerd waren, worden nu elk afzonderlijk getoond. Eerst worden de resultaten in tabelvorm getoond, vervolgens wordt een visuele voorstelling gegeven.

De parameters in Tabel II moeten van links naar rechts gelezen worden. Zo betekent de waarde.62 onder KENNIS en op de rij van OPLEIDING dat de genoten opleiding een totaal effect heeft van.62 op de politieke kennis: indien de score van opleiding met een eenheid (uitgedrukt in eenheden standaardafwijking) toeneemt, dan stijgt de kennis met 0.62 eenheden. De andere parameters hebben een gelijkaardige interpretatie. Als bijvoorbeeld de genoten opleiding met een eenheid toeneemt dan daalt het lezen van lokalen en sensationele NIEUWTJES (-.21) en neemt het lezen van politiek nieuws (INFORM) toe (.26). Aangezien echter het opnemen van politieke informatie op haar beurt de kennis laat toenemen (.46 in de rij van INFORM) zal het totale effect van.62 het resultaat zijn van een rechtstreeks effect van opleiding (.38) op de kennis en van een bijkomend onrechtstreeks effect via het volgen van politiek nieuws. Dit direct effect wordt echter niet getoond in de tabel maar wel in onderstaande figuur. Als men de tabel en de figuur samenlegt, heeft men alle informatie. We zullen de voornaamste effecten bespreken, maar vooral de aandacht richten op de verklaringskracht van het model. Sommige van onze variabelen worden zeer goed verklaard binnen dit model (zie R^2-waarden). In ons model wordt 64% van de variantie (de spreiding) in de kennis verklaard, 36% van het negatief beeld over de Vlaamse Overheid (NEG_BEELD), rond 29% van complexiteit (COMPLEX) en wantrouwen (WANTROUW) en 20% van het gebruik van politieke informatie in de kranten (INFORM). Voor de verklaring van de overige variabelen is het model minder geschikt, maar daar ging deze studie niet over. Er is voldaan aan de criteria om te beoordelen of het model goed bij de data past.

Zoals bij de analyse van de nulpeiling wordt de kennis voor het grootste deel verklaard door de genoten opleiding en door het lezen van politieke informatie in de kranten. Het rechtstreeks effect van INFORM (.46) is groter dan dat van OPLEIDING (.38), maar dit laatste heeft via z'n effect op het lezen van politieke informatie (.20) een bijkomend effect op de kennis zodat, zoals men kan verwachten, het genoten hebben van een hogere opleiding in grote mate bepalend is voor de kennis. Zoals reeds vorige keer werd gevonden, blijft SEKSE de kennis beïnvloeden (-.26): vrouwen hebben minder kennis van allerhande aspecten van de staatsstructuren en het beleid. Deze afremmende invloed komt zowel rechtstreeks (-.15) als onrechtstreeks tot stand via het minder gebruik maken van politieke informatie door de vrouwen (-.23). Dit laatste is zelfs sterker dan het direct effect en het heeft te maken met een lage belangstelling onder vrouwen voor wat zich in deze sfeer afspeelt.

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

TABEL II

Structureel model om de variatie in de politieke kennis van enkele concepten, van de bevoegdheden en het beleid van Vlaamse Overheid, en van de staatsstructuren van de Vlamingen te verklaren (Significante totale effecten: rechtstreeks en onrechtstreeks samen voor zover > =.10).

	Gestandaardiseerde regressiecoëfficiënten (Totale effecten)							
effect →	AUTONOM	INDIVID	NIEUWTJES	INFORM	WANTROUW	KENNIS	COMPLEX	NEG_BEELD
OPLEIDING	.17	-.36	-.21	.26	-.22	.62	-.44	-.24
SEKSE				-.23		-.26		
LEEFTIJD				.19	-.19	.16	.11	
SOCORG				.15	.14	.15		-.11
AUTONOM						.13		
INDIVID				-.17	.20	-.20		.14
NIEUWTJES				(.41)*		-.24		
INFORM					-.22	.46	-.13	-.21
WANTROUW								.50
KENNIS							-.28	-.25
COMPLEX					.27			.14
R^2	.03	.13	.06	.19	.28	.64	.29	.36
Volledig model**: Chi-square = 568.41; Df = 321; RMSEA =.03; p-value of close fit = 1.0; AGFI =.95								N = 880

* correlatie tussen NIEUWTJES en INFORM

** MEETMODEL EN STRUCTUREEL MODEL SAMEN

Een eigenaardige, maar misschien toch niet zo'n onwaarschijnlijke bevinding, is de vaststelling dat het volgen van politiek nieuws (INFORM) en het volgen van allerhande nieuwtjes uit de streek, of van nieuws over rampen, misdaden, enz... (NIEUWTJES) sterk samenhangen (.41) maar dat dit laatste, in tegenstelling tot politiek nieuws, een negatieve invloed heeft op de politieke kennis. Men zou het zo kunnen verwoorden: burgers die in politiek nieuws geïnteresseerd zijn, volgen meestal ook het ander nieuws, en zij vergroten hun kennis van de instellingen. Indien zij echter veelvuldig het alledaagse nieuws volgen zonder aandacht te hebben voor de politieke berichtgeving, dan heeft dat een negatief effect op de kennis (-.24).

Verder blijkt ook het utilitair individualisme (INDIVID) zowel rechtstreeks (-.12) als onrechtstreeks (-.08) een effect te hebben op de kennis (totaal -.19). Deze bevinding toont empirisch aan dat mensen die sterk op hun eigen individueel belang geöriënteerd zijn, zich minder informeren over politiek (-.17) en bijgevolg minder politieke kennis verwerven. De omstandigheid dat de utilitair individualisten ook meer wantrouwen hebben in de politici (.20) werkt dit nog in de hand. Het was één van de bedoelingen van dit onderzoek om na te gaan welke types van burgers minder vatbaar zijn voor kennisverwerving via de media, dit is er alvast één.

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

FIGUUR II

Structureel model voor de verklaring van politieke kennis
(directe effecten > =.10)

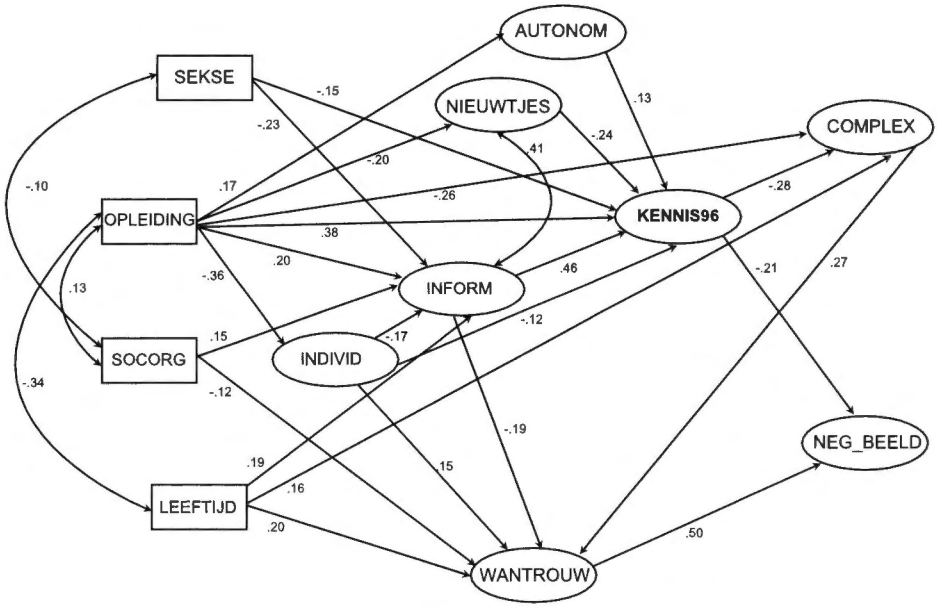

De kennis stijgt, maar in beperkte mate naarmate de LEEFTIJD hoger is (de populatie is beperkt tot 75 jaar), maar dit effect is uitsluitend onrechtstreeks (zoals in vorig onderzoek) en loopt via de politieke belangstelling, hier gemeten via het volgen van politiek nieuws in de dagbladen. [25]

Ook het actief lidmaatschap van sociale organisaties (SOCORG) bevordert de kennis, maar dan uitsluitend onrechtstreeks via dezelfde paden als de leeftijd. Aan dit verschijnsel werd op basis van de gegevens van de nulpeiling een uitvoerige studie gemaakt in het kader van het concept 'sociaal kapitaal'. [26]

25 Dit werd ook gevonden door B. MADDENS en W. DEWACHTER, *op.cit.*, pp. 137-138. Deze auteurs verklaren deze onverwachte vastelling door de omstandigheid dat de ouderen die sterker op België betrokken zouden zijn, zich ook meer interesseren voor Wallonië (toen werd de kennis gemeten via identificatie van ministers in de verschillende regio's). Bovendien zouden de ouderen reeds langer vertrouwd zijn met de namen van ministers. Uit onze studie blijkt dat dit ook geldt voor andere soorten van kennis en dat bijgevolg een meer algemene verklaring in termen van conventionele politieke betrokkenheid en vertrouwen vereist is.

26 J. BILLIET, B. CAMBRÉ, *op. cit.;* R. PUTNAM, Bowling Alone: America's Declining Social Capital. *Journal of Democracy*, 1995, nr. 6, pp. 65-78. J.S. COLEMAN, Social Capital in the Creation of Human Capital. *American Journal of Sociology*, 1988, vol. 94, Supplement, S95-S210.

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

De gerichtheid op meer autonomie voor Vlaanderen (AUTONOM) heeft een licht kennisbevorderend rechtstreeks effect op de politieke kennis (.13).

Welke zijn de mogelijke gevolgen van het gebrek aan politieke kennis over de Vlaamse overheid? Het is duidelijk dat we deze vraag met nodige voorzichtigheid moeten behandelen. Als er sprake is van gevolgen is het omdat we in ons causaal model een paar variabelen helemaal afhankelijk (rechts) geplaatst hebben. Dat gaf overigens de beste oplossing maar de statistische criteria kunnen hier niet doorslaggevend zijn. Is het redelijk om te stellen dat het gebrek aan kennis bevorderlijk is voor een negatief beeld over de Vlaamse Overheid (NEG_BEELD) en voor een gevoel dat de samenleving zeer ingewikkeld geworden is (COMPLEX)? Of moeten we gewoon zeggen dat deze verschijnselen hand in hand gaan met een gebrekkige kennis zonder van causaliteit te gewagen? Veel verschil maakt het niet uit, de kennis hangt hoe dan ook negatief samen met het gevoel van complexiteit (-.28) en het negatief beeld (-.25). Dit laatste wordt echter vooral bepaald door een algemeen wantrouwen in de politiek (.50) terwijl het gevoel van complexiteit zelf ook invloed heeft op politiek wantrouwen (.27).

Besluit

In deze studie werd het in vorig onderzoek ontworpen verklaringsmodel met betrekking tot kennis van de onderzochte aspecten van politieke kennis bevestigd. Dit model komt in grote mate overeen met de bevindingen van buitenlandse studies. De kennis werd in onze studies nochtans gemeten via eerder moeilijke vragen over instellingen, beleid, bevoegdheden en structuren. De genoten onderwijsopleiding en politieke belangstelling, - dit laatste gemeten via het zich informeren over politiek via dagbladen, - hebben vanzelfsprekend het grootste effect op politieke kennis.

Zelfs na uitzuivering van het effect van de opleiding en de belangstelling blijkt de kennis over het beleid, bevoegdheden, instellingen en structuren nog steeds meer weggelegd voor mannen dan voor vrouwen. Nochtans heeft het Vlaams beleid te maken met welzijn en cultuur, zaken die evenzeer tot de belangstellingsfeer van vrouwen als van mannen kunnen behoren. Wellicht wordt politiek nog te veel geassocieerd met "een zaak voor mannen" en spreekt het taalgebruik vrouwen minder aan.

Zoals in andere studies in Vlaanderen blijken de jongeren minder geïnformeerd te zijn dan de ouderen, maar de impact van de leeftijd op de kennis verloopt louter onrechtstreeks via de politieke belangstelling. In de oudere generaties, want daar gaat het bij het kenmerk "leeftijd" waarschijnlijk om, wordt meer frequent het politiek nieuws gevolgd dan in de jongere generaties.

Het onrechtstreeks kennisbevorderend effect van de betrokkenheid bij sociale organisaties op de politieke kennis kan verklaard worden door de omstandigheid dat participatie aan het verenigingsleven en de daarmee gepaard gaande sociale contacten met medeburgers de belanstelling verbreedt voor politieke onderwerpen. [27] Waarschijnlijk is de impact van actieve betrokkenheid bij het verenigingsleven hier nog onderschat omdat dit kenmerk te ruw gemeten is. Politieke kennis neemt vermoedelijk vooral toe bij die leden die bestuurstaken vervullen of die zich als vrijwilliger méér dan anderen inzetten voor het verenigingsleven.

27 Zie M.H. Olsen, *art. cit.*, p. 318; G. Moyser and G. Parry, *op.cit.*, p. 24.

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

Wie sterker op Vlaanderen betrokken is weet eveneens meer over het beleid, de bevoegdheden, de instellingen en de structuren van Vlaanderen, maar het uitsluitend rechtstreeks effect van deze ideologische oriëntatie is eerder gering.

Zoals verwacht hangt utilitair individualisme negatief samen met zowel politieke belangstelling als met politieke kennis. Bovendien gaat deze vorm van individualisme tot op zekere hoogte hand in hand met wantrouwen in de politiek. Mensen die in de eerste plaats op de realisatie van hun eigen materiële belangen en successen gericht zijn, en die van mening zijn dat bij anderen eveneens op de eerste plaats geld en macht telt, hebben blijkbaar iets vlugger het gevoel dat de politici niet te vertrouwen zijn. Dit werd ook gevonden in het ISPO-verkiezingsonderzoek van 1995. [28]
De onderlinge samenhang tussen politiek wantrouwen, het gevoel van complexiteit, en een negatieve ingesteldheid tegenover de Vlaamse Overheid enerzijds, en het gebruiken van politieke informatie en de politieke kennis anderzijds, toont het maatschappelijk belang van dit onderzoek. Wie weinig politieke belangstelling heeft en bijgevolg de politieke berichtgeving nauwelijks volgt, zal vlugger wantrouwen in de politiek koesteren en vermoedelijk via de media enkel informatie opnemen over sensationele berichten die zijn of haar belangstelling wekt, die vaak negatief gekleurd is, en die hun beeld over de politiek bevestigt. [29] Het ontbreken van informatie en kennis in verband met de nieuwe staatsstructuren en de nieuwe wijze van beleidsvoering en bevoegdheidsverdeling, zal vlugger leiden tot de indruk dat het in de samenleving allemaal zeer ingewikkeld is en dat de sociale omgeving veel te complex is geworden om er nog z'n weg in te vinden. Dit gevoel wekt dan weer politiek wantrouwen in het algemeen op, en dit straalt af op het negatief beeld dat deze burgers van de (Vlaamse) Overheid hebben. Politici die vaak in het nieuws komen, en dat gebeurt nogal eens naar aanleiding van verdachte zaken, kleuren wellicht meer dan anderen het beeld dat de weinig geïnformeerde burgers hebben van de politiek. Degenen die daarentegen belangstelling hebben in de politiek, en zich daarover beter informeren, vinden gemakkelijker hun weg in de complexe samenleving en hebben een grotere kans op een positieve ingesteldheid tegenover de Vlaamse Overheid.

Toch zou het eenzijdig zijn om de "last" die de burgers met de politici en de overheid hebben, volledig toe te schrijven aan een gebrek aan informatie of aan kennis. Uit het model blijkt dat het wantrouwen ook gevoed wordt uit andere bronnen die met de maatschappelijke context te maken hebben. Burgers die niet betrokken zijn bij sociale organisaties hebben blijkbaar meer wantrouwen in de politiek, waarschijnlijk omdat zij zich machtelozer voelen. Wie tenslotte weinig onderwijs gevolgd heeft zal, los van het al of niet ontbreken van kennis, ook de samenleving als complex ervaren en vlugger wantrouwen koesteren, ook al gaat het om de meer nabij ervaren Vlaamse overheid. De (hier niet gemeten) alledaagse ervaring van het gevoerde beleid is wellicht de voornaamste verklaringsfactor voor politiek vertrouwen.

Tenslotte moet erop gewezen worden dat kennis de kans geeft om meer en beter aan het democratisch politiek bestel deel te nemen. Men weet beter wie voor wat op welk niveau bevoegd en verantwoordelijk is. Op het moment van de beslissende keuze voor een individuele politicus of een partijprogramma kan deze

28 J. BILLIET, M. SWYNGEDOUW en R. BEERTEN, *op. cit.*, p. 24.

29 Zie o.m. J. ZALLER, *The Nature and Origins of Mass Opinion*. New York, Cambridge University Press, 1993.

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

kennis van belang zijn om een rationeel verantwoorde keuze te maken die los staat van gewoonte, traditie, of mediabeïnvloeding. Voor een overheid die sociale integratie binnen een eigen politieke ruimte vooral wil realiseren op basis van een specifiek en een meer aangepast, open en adequaat beleid, in plaats van op ideologisch volksnationalisme of op mythes, is degelijke informatie naar de burgers met het oog op betere kennis en inzicht, een noodzaak.

Summary : **Political knowledge about the Flemish government**

In 1995, the Flemish Government commissioned a two wave panel study on the citizens knowledge about the Flemish institutions, structures, and policy, and on the effect of an intensive information campaign held between the first and the second wave. 710 respondents co-operated in the first wave. In 1996 the study was repeated, following a simulated test-re-test design with 532 panel respondents and 455 new respondents.

This study is based on the 987 respondents in the 1996 survey. After a discussion of the theoretical models for political knowledge, a model with eight latent variables and with a number of social-background variables is introduced and tested, using a structural modeling approach. The model has a strong predictive power for political knowledge (64% explained variance). The most important explanatory variables are education, and reading political news in newspapers. Other explanatory factors for the variation in political knowledge are generation, and membership of voluntary associations, gender, individualism, and reading local news. The 'consumption' of local news or sensational news about crimes or calamities has a negative effect on political knowledge. The lack of political knowledge clearly affects both trust in politics and the experience of a complex incomprehensible society. The less the knowledge the more distrust and feelings of uncertainty. These relationships clearly show the importance of knowledge about politics for the quality of democracy.

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

Bijlage: Verwoording van de vragen over politieke kennis

1. Kennis van Vlaamse instellingen (JUIST96)

v32. Wat verstaat U onder het begrip 'federale overheid'?
(Het concept wordt nadien uitgelegd aan de respondent).

v33. Kunt U zeggen uit welke partijen de Vlaamse regering is samengesteld?

v37_2. Ik ga U zes begrippen voorleggen uit de politieke wereld. Kunt U telkens kort uitleggen wat u onder dat woord verstaat? Als U een woord niet of onvoldoende zou kennen, dan zegt U dat maar.
1. Vlaamse Volksvertegenwoordiger
2. Decreet*
3. Benoemingsstop
4. Martelaarsplein
5. Vlaams Parlement
6. Expansiesteun

* Met betrekking tot deze vraag werd enkel de kennis van een decreet gebruikt in de kennisschaal.

v76. Als men aan U vraagt wat U verstaat onder 'de Vlaamse Overheid', wat antwoordt U dan?
(Het concept wordt nadien uitgelegd aan respondent)

v82. Kunt U telkens kort uitleggen wat U onder de volgende afkortingen verstaat? Als U een afkorting niet of onvoldoende moest kennen, dan zegt U dat maar.
1. V.D.A.B.
2. O.V.A.M.
3. S.E.R.V.

2. Kennis van bevoegdheden (BEVOEGD96)

v80. Ik lees nu een aantal domeinen voor waarvoor één of andere overheid bevoegd is. Kunt U mij met behulp van kaart nr. 43 telkens zeggen welke overheid volgens U voor dat domein bevoegd is: de Vlaamse overheid, de Federale (nationale) overheid, beiden, of geen van beiden? Als U het niet weet, dan mag u dat gerust zeggen.
1. Studiebeurzen
2. Pensioenen
3. Steun aan bedrijfsinvesteringen
4. Sportbevordering
5. Openbaar streekvervoer 'De Lijn'
6. Vastleggen van de koopjesperiode (de 'solden')
7. Ziekte- en invaliditeitsverzekering
8. Kinderopvang
9. Bouwen van sociale woningen
10. Drukken van geld
11. Aanleg en onderhoud van autosnelwegen
12. Spoorvervoer
15. De mensen betalen die in het onderwijs werken
16. Ruimtelijke ordening
17. Waterzuivering
18. Werkloosheidsuitkeringen
19. BRTN
20. Aantrekken van buitenlandse investeerders

Dit artikel uit Res Publica is gepubliceerd door Boom bestuurskunde en is bestemd voor anonieme bezoeker

3. Kennis van het beleid (BELEID96)

v83. We gaan een klein kwisje houden over de Vlaamse Overheid, maar er is niets te winnen of te verliezen. We vragen U om zo goed mogelijk mee te werken, als U iets niet weet, dan zegt U dat gewoon. We kunnen U wel verzekeren dat er nergens strikvragen gesteld worden. Kunt U van elk van volgende uitspraken zeggen of ze volgens u juist of fout is?
1. In 1996 geeft de Vlaamse overheid 2 miljard meer uit voor wetenschappelijk onderzoek dan in 1995.
2. De Vlaamse regering heeft de vaste benoemingen in het secundair onderwijs definitief afgeschaft.
3. De Vlaamse regering geeft voorrang aan het onderhoud en de verbetering van de bestaande wegen boven de aanleg van nieuwe wegen.
4. Als de Vlaamse overheid haar huidige beleid kan voortzetten, vertoont de Vlaamse begroting voor 1998 geen tekort meer.
5. De Vlaamse regering is voor een beperking van de mestoverschotten.
6. De Vlaamse regering is tegenstander van een heffing op leegstaande panden omdat zij de belastingdruk niet wil verhogen.
7. De Vlaamse regering wil de openbare omroep BRTN privatiseren.
8. Om tegemoet te komen aan de stijgende vraag voegt de Vlaamse regering in 1996 200 voltijdse jobs toe in de sector van de thuiszorg voor zieken en bejaarden.

4. Kennis van de staatsstructuren en principes (STRUCT96)

v84. Wilt u ook voor elk van de volgende uitspraken zeggen of ze volgens u juist of fout is? U zegt het maar als u het niet weet.
1. Er zijn in België officieel 4 gewesten: Vlaanderen, Wallonië, Brussel en Duitstalig België.
2. Jean-Luc Dehaene is eerste minister van België en dus ook minister-president van Vlaanderen en Wallonië.
3. Na de volgende verkiezingen zetelt een volksvertegenwoordiger ook in het Vlaamse Parlement.
4. De Vlaamse minister van Verkeer moet elk van zijn beslissingen laten goedkeuren door de federale (nationale) minister van Verkeer.
6. Het Vlaamse Parlement mag beslissingen nemen zonder dat het nationaal parlement deze nog moet goedkeuren.
7. Vlaanderen kan sinds kort verdragen afsluiten met andere landen zonder dat de federale (nationale) regering daar bij moet zijn.
8. De federale (nationale) eerste minister kan beslissingen van de Vlaamse minister-president vernietigen.
9. De Vlaamse administratie bestaat uit verschillende zelfstandige ministeries, zo onder meer het Ministerie van Onderwijs, het Ministerie van Cultuur en het Ministerie van Openbare Werken.